

Ս. Աննայի գերեզմանը՝ որուն վրայ շինուած է նոյն եկեղեցին : Ժամանակակից պատմագիրներէն de Vogüë, Frère Liévin, կարտինալ Lavigerie, P. Rocchi, Կրողգա-Ֆէրաղայ (Հոովմ) վանքին Բարսեղեան յոյն կրօնաւորը, P. Bassi, երբեմնի պատմագիր Ս. Երկրի, և այլք պատմական ուսումնասիրութիւններ ունին այս եկեղեցիին մասին, Mauss ճարտարագետը՝ որ 1888ին նորագած է Յովակիմ-Աննայի եկեղեցին, և նոյն տարին հրատարակած է զիրք մը «La Piscine de Bethesda à Jérusalem», խորագրով : Իսկ Ափրիկէի միսիոնար P. Leon Cré 1893ին շահեկան բանախօսութիւն մը ըրած է Երուսաղէմի Դոմինիկեանց սրահին մէջ, նոյն եկեղեցւոյ պատմութեան և ճարտարագետութեան մասին, և մենք մեր երկու հատուածներու խմբագրութեան առթիւ մեծապէս օգտուած ենք նոյն բանախօսութենէն (տե՛ս R. B. 1893, էջ 245-274) :

2. Ս. Յովակիմ-Աննայի եկեղեցիին նկարագրութիւնը .

Այցելուները տեսնելով այս եկեղեցիին սրակամարները (arcs en ogive) կը հաստատեն թէ եկեղեցին առ առաւելն ժ. Բ. դարուն կը վերաբերի : Եւրոպայի համար միայն ճիշդ կրնայ ըլլալ այս եզրակացութիւնը, քանի որ Խաչակիրներու միջոցաւ հոն տարուեցաւ այս կերպ շինութեան եղանակ մը : Բայց Սիւրիոյ և Պաղեստինի մէջ, ստոյգ է որ սրակամարը կը գործածուէր քրիստոնէութեան առաջին դարերուն :

Եկեղեցւոյ հիւսիսային պատը քննելով զիւրաւ կը գիտնանք թէ երկու նորոգութիւններ կատարուած են : Սակայն մոյթերու կեդրոնը, մանաւանդ զմբէթը և կողակները կ'երևին թէ կը վերաբերին նախնական շինութեան :

Եթէ մենք յաջողինք գիտնալ թուականը այն վերջին նորոգութիւններուն, որ կը թուին բովանդակել ամբողջ ճակատը և դէպի հիւսիս, ներքին հին գաւիթը և մերձակից զերանամէջի կէսը, մեծ քայլ մը առած պիտի ըլլանք եկեղեցիին ուսումնասիրութեան համար : Պատմութիւնը մեզ կը սորվեցնէ թէ եկեղեցին, ինչպէս որ է այսօր, Խաչակիրներէն յառաջ գոյութիւն ունէր և իսլամները հոն վարժարան մը հաստատած էին : Սակայն մարադուոր եւ ամբողջ ճակատը յայտնի է թէ քրիստոնէից